

combating crime problem is of particular relevance. In modern terms, it is the object to contractual and legal regulation of cooperation between the states in combating this negative phenomenon.

International cooperation in the sphere of combating crime is implemented at certain levels in definite forms and directions. Research of scientific papers indicates a lack of a single coherent approach in highlighting the levels (bilateral, regional and universal) of international cooperation in the sphere of combating crime. The issue of regulating bilateral relations between the states in the sphere of combating crime remains unsolved; and it deserves special attention because of its specificity. The objective of this article was to research the cooperation of the states in combating crime by concluding bilateral agreements, defining characteristics, advantages and disadvantages of bilateral contractual and legal regulation of the states' cooperation.

The importance of bilateral agreements on cooperation of the states in combating crime has been emphasized. First, the provisions of bilateral international agreements allow more fully consider the interests of the states on specific issues and thus, influence on specific interstate relations. Secondly, they detail the provisions of universal international treaties for this category of international relations. Thirdly, the procedure for the establishment of international bilateral legal regulations is much easier. Fourth, the range of issues that can be resolved between the states on a bilateral level is much broader. Thus, we can assume that international and legal regulation of cooperation of the states in the sphere of combating crime by concluding bilateral international agreements is the effective basis for practical implementation of the tasks and application of mutually beneficial measures for the states.

Keywords: international cooperation, combating crime, bilateral level of international cooperation, bilateral treaty.

УДК 343.98.06

В. В. Корнієнко,

*кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри криміналістики та судової експертології факультету № 1 (слідства) Харківського національного університету внутрішніх справ;
<http://orcid.org/0000-0002-7682-1281>*

РОЗВИТОК КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ЗНАТЬ ПРО ЕКОНОМІЧНУ ЗЛОЧИННІСТЬ У СФЕРІ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Розглянуто етапи розвитку криміналістичного забезпечення протидії економічній злочинності в банківській сфері. Проаналізовано взаємозв'язок між злочинною діяльністю в цій сфері та рівнем розвитку криміналістичних знань.

Ключові слова: криміналістичні знання, злочинна діяльність, банківська сфера, економічна злочинність, наукові дослідження.

Постановка проблеми. Злочинність завжди віддзеркалює певні процеси, які відбуваються в суспільстві. Зміни в суспільному житті викликають відповідні зміни і в структурі злочинної поведінки та

механізмі вчинення окремих видів злочинів. У зв'язку з цим завданням науки є розробка ефективних та адекватних заходів протидії конкретному злочинному прояву. Для захисту банківської діяльності можливості застосування криміналістичних знань завжди залежали від стану досліджень цього виду злочинності, які, у свою чергу, доволі часто відставали від вимог практики.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Розвиток криміналістичних знань у досліджуваній сфері має свою історію. До початку 50-х років ХХ століття у вітчизняній науці не існувало криміналістичних досліджень, присвячених питанням боротьби зі злочинністю в банківській сфері. Проте історії відомі випадки протиправних дій окремих осіб, які приводили навіть до банкрутств банківських установ. Перші спроби дослідити економічну злочинність, до структури якої входять злочини в банківській сфері, ґрунтувалися на працях Э. Сатерленда (1939 р.), М. Полянського, С. О. Годунського та І. Б. Шавера, якими були закладені основи спеціальних знань про так звану професійну (посадову) злочинність. У працях цих учених, насамперед, було звернено увагу на те, що сліди таких злочинів містяться в різній документації (бухгалтерських документах, платіжних засобах тощо).

Метою цієї статті є простежити етапи розвитку знань про злочини у банківській сфері та визначити закономірності, які впливають на стан протидії таким злочинам.

Виклад основного матеріалу. Друга половина ХХ століття характеризується значним збільшенням обсягу наукових досліджень із криміналістики. Серед іншого набувають розвитку вчення про криміналістичну характеристику та методику розслідування окремих видів посадових злочинів (сільське господарство, видобуткові галузі тощо). Не минуло і кредитно-фінансову сферу. В умовах післявоєнних часів банки отримали надзвичайні повноваження щодо обліку та контролю за грошовими потоками всієї держави. За таких умов діяльність фінансових установ теж мала бути захищеною від протиправних зазіхань, що стало причиною появи нових досліджень з цієї проблематики.

На початку 1950-х років злочинна діяльність у банківській сфері вперше стає об'єктом окремого наукового дослідження. У ті часи ревізійні органи виявили великі недостачі в ощадних касах колишнього Ощадбанку СРСР. Вивчивши матеріали перевірок, В. Я. Осенін і О. М. Поздняков у своїй праці «Расследование хищений в системе сберегательных касс» уперше систематизували способи розкрадань залежно від виду та виконавця банківської операції. На думку дослідників, найбільш поширеними серед них були такі: 1) розкрадання внесків вкладників шляхом повного або часткового неоприбуткування сум, що приймаються в ощадкасу; 2) підробка бланків акредитивів та отримання грошових сум за ними (при цьому гроші вилучалися в ощадкасі, розташованій в іншому місті або районі);

3) розкрадання шляхом внесення фіктивних записів в операційні щоденники та контрольні відомості щодо облігацій державних позик; 4) розкрадання грошових цінностей шляхом часткового оприбуткування або неоприбуткування платіжних засобів, що поступають із Держбанку СРСР [1, с. 63].

Не дивлячись на те, що вказана праця була написана в 1951 році, більшість з описаних у ній способів і дотепер зустрічається в практиці розслідування розкрадань, здійснюваних працівниками банків. Деякі з них модернізовані, але суть залишилася тією самою.

Наведені положення знайшли подальший розвиток у дослідженнях Я. М. Козіцина. Розглядаючи корисливі зловживання, що здійснюються з використанням банківських операцій, він висловив думку, що їх об'єднує наявність підробок у різних документах, тому як підставу для класифікації способів запропонував вид документа, в який вноситься фальсифікація. За даними дослідника, в переважній більшості випадків (95 %) незаконні дії з грошовими коштами, що вчиняються за допомогою банківських операцій (тим більше, коли суб'єктом розкрадання є працівник банку), супроводжуються фальсифікацією документів. Залежно від цього Я. М. Козіцин виділяв такі групи способів (крім перерахованих у праці О. М. Позднякова та В. Я. Осеніна розкрадань за допомогою акредитивів, платіжних доручень і чеків): 1) розкрадання з використанням розрахунків через особові рахунки; 2) розкрадання з використанням супровідних відомостей; 3) розкрадання з використанням оголошень про здачу грошей в банк; 4) розкрадання за допомогою використання помилкових записів банку в особових рахунках [2, с. 8].

Зазначимо, що в умовах тотального контролю установами Держбанку СРСР за господарськими процесами вчинити фінансовий злочин було практично не можливо без участі зацікавлених осіб із банківського персоналу. Так, В. Г. Танасевич у своєму дослідженні підкреслював, що основною ланкою в ланцюзі злочинної діяльності з використанням банків обов'язково був працівник банківської установи [3, с. 173].

Кінець 80-х років ХХ ст. ознаменувався значними змінами в суспільно-політичному житті країни. Лібералізація економіки, поява приватного сектора, кооперація, розпад СРСР та інші процеси знайшли своє відображення в якісних і кількісних показниках корисливої злочинності у кредитно-фінансовому секторі. У 1989 році розпочалася масштабна перебудова банківської системи, стали з'являтися перші кооперативні банки. Кредитно-фінансова сфера в результаті реформ 1989–1991 років стала принципово відрізнятися від колишньої, заснованої на монопольному положенні Державного банку СРСР. Спеціалізовані банки (Житлобудбанк СРСР, Промбудбанк СРСР та ін.) поступово один за одним перетворювалися на комерційні. Разом із тим, зміни у структурі банківської системи та принципах взаємовідносин банків з клієнтами не спричинили відповідного перегляду

нормативно-правової бази. Комерціалізація банківської сфери та позиціонування її як самостійного учасника на фінансовому ринку активно використовувалися для проникнення в економіку капіталів злочинного походження. Загальновідомо, що з розпадом СРСР почалася епоха первісного накопичення капіталу. А цей період, як відомо, в країнах колишнього Радянського Союзу характеризувався всеохоплюючою криміналізацією економіки, в якій керівництво банків зіграло далеко не останню роль.

Деякі дослідники вважають, що тіньові схеми економічних відносин між банками та господарськими структурами були закладені ще за часів перебудови в СРСР. Такі схеми використовувалися в коопераціях, що створювалися при державних підприємствах. Наприкінці 1980-х років з'являються так звані цеховики – особи, які за рахунок державних коштів і наявних виробничих ресурсів займалися тіньовою діяльністю, налагоджуючи при цьому корупційні зв'язки з представниками влади та банківських установ. З їх допомогою зі сфери офіційного грошового обігу вилучалися величезні суми, які потім переказувалися за кордон. Отримання кредитів було надто прибутковою справою в умовах швидкого знецінення національної грошової одиниці (гіперінфляції), тому значного поширення набули випадки корисливої злочинної поведінки посадових осіб банківських установ.

У період із 1993 по 1996 роки в Україні найбільша кількість злочинів була зареєстрована саме в банківській сфері. Вона найчастіше ставала об'єктом шахрайських дій щодо кредитних ресурсів, активно використовувалася для ухилення від сплати податків, легалізації злочинного капіталу та неврахованого витоку грошових коштів за кордон [4, с. 68].

Необхідно відзначити, що правоохоронним органам практично не вдавалося на достатньому рівні контролювати банківську систему. Серед основних причин була відсутність методики розслідування злочинів у кредитно-банківській сфері в ринкових умовах. Це вимагало активізації наукового пошуку, метою якого повинно було бути комплексне поєднання знань із криміналістики, бухгалтерського та фінансового обліку, банківської справи й підприємництва. Згодом результатом такого пошуку стала перша монографічна праця В. Д. Ларичева «Предупреждение и раскрытие преступлений в сфере кредитно-денежных отношений». Учений провів комплексний, у тому числі криміналістичний, аналіз стану злочинності у сфері кредитно-грошових відносин і запропонував основні алгоритми дій щодо їх розслідування. Залежно від стадії діяльності банку та операції, в процесі якої здійснено злочин, він виділив злочинні посягання, що здійснюються: на стадії створення комерційного банку; у ході розрахунково-касових операцій; у процесі здійснення кредитних операцій; у зв'язку з використанням іноземних валютних засобів [5, с. 5]. Ця праця для багатьох практичних працівників ОВС та прокуратури того періоду була «настільним довідником слідчого».

В Україні в період із 1996 по 2000 роки також проводилися дослідження корисливості злочинності в банківській сфері. З'явилися дві монографічні праці О. П. Буцана та В. М. Поповича. Монографія В. М. Поповича «Правові основи банківської справи та її захист від злочинних посягань» була досить корисною та практично спрямованою працею, оскільки розглядалися як питання організаційно-правового характеру діяльності банків за нових умов функціонування, так і способи вчинення різного роду зловживань у цій сфері [6]. Хоча вказана праця є кримінологічним дослідженням, багато її аспектів торкалися криміналістичної науки, зокрема розгляд обставин, які сприяють скоєнню корисливих злочинів у сфері банківської діяльності, способів вчинення розкрадань і зловживань, типові ознаки незаконних банківських операцій. Було вперше наведено характеристику дій посадових осіб, співучасників злочинного утворення, «відмивання» та використання фіктивних грошових коштів. І це не дивлячись на те, що тоді ще не була передбачена кримінальна відповідальність за незаконні дії з доходами, отриманими злочинним шляхом. Цінність праці В. М. Поповича також у тому, що він комплексно підійшов до вирішення завдань захисту банківської сфери, розглянувши її не тільки в юридичному аспекті, а й використавши знання банківської справи та фінансів, бухгалтерського обліку та звітності.

Разом із тим, злочинність у кредитно-банківській сфері продовжувала набирати обертів. Вона видозмінювалася в бік інтелектуально прорахованих схем злочинної поведінки. Банківська система використовувалася не тільки як середовище для вчинення шахрайських дій і зловживань, а й як механізм приховування слідів організованої злочинної діяльності. На противагу зниженню кількості шахрайств із кредитними ресурсами поширення набули випадки розкрадань з використанням банківських і міжбанківських платіжних операцій. Умовами вчинення таких злочинів була відсутність розробленої НБУ нової системи міжбанківських розрахунків. Новостворені комерційні банки розраховувалися між собою та за дорученнями своїх клієнтів за існуючою в СРСР системою міжфіліальних оборотів (МФО), ніби всі вони філії одного центрального банку. Захищеність цієї системи виявилася слабкою, а отже, цими обставинами почали користуватися винахідливі зловмисники з метою злочинного збагачення.

Так, наприкінці 1990-х років було викрито добре організовану злочинну групу, до складу якої входили високоосвічені особи з наукових кіл і посадовці державного рівня. Протягом 1993–1995 років створивши мережу із 34 фіктивних фірм по всій території України та ближнього зарубіжжя, вони займалися розкраданням коштів за допомогою підроблених банківських кредитових авізо. Авізо – офіційне письмове повідомлення одного контрагента іншому про здійснення певних грошових операцій або про зміни у взаєморозрахунках чи відправці товарів; повідомлення про перерахунки грошей

(зняття з рахунку тощо) [7]. Авізо, до речі, використовувалося в системі міжбанківських розрахунків у період існування розрахунково-касових центрів (РКЦ). Інструментарієм здійснення таких взаєморозрахунків між банками за ще радянської системи МФО були телетайпограми. Звірки та підтвердження дійсності авізо-платежів мав проводити розрахунково-касовий центр при НБУ.

Протягом 1993–1994 років багато українських банків було заповнено фіктивними телеграфними авізо. У київській фіктивній фірмі, де офіційно працювали члени злочинної групи, було розміщено 2 телеграфні апарати (телетайпи), на яких друкувалися фальшиві авізо та підтвердження до них. Основним у цій простій, на перший погляд, схемі було налагодження зв'язків зі спеціалістами, які давали потрібну інформацію про ключі автоматичного кодування позивних та автовідповідей телетайпів банків України, ключі криптографічних кодів. Такі цінні дані злочинці дізнавалися у працівників банків за винагороду. Злочинні зв'язки зі «своїми» банками дозволили злочинцям легалізувати кошти незаконного походження на суму близько 250 млрд доларів США. За вказаними фактами Головним слідчим управлінням МВС України було порушено понад 100 кримінальних справ, проведено 1200 різних експертиз [8].

Брак практичного досвіду та наукових розробок за цим напрямком зумовив проведення додаткових досліджень серед учених-криміналістів щодо можливостей застосування криміналістичних знань для захисту банківської діяльності від злочинних посягань. У зв'язку з цим В. Д. Ларичев запропонував проводити в кредитних організаціях техніко-криміналістичний аналіз документів на предмет благонадійності позичальників, надаючи можливість перевіряти їх за базами даних криміналістичного обліку [5, с. 109–121]. В. А. Гамза й І. Б. Ткачук рекомендували банківським службам безпеки: застосовувати засоби криміналістичної техніки; здійснювати міжбанківський обмін інформацією про новий вигляд фінансового шахрайства; виявляти ознаки злочинів, що готуються або маскуються за допомогою банківської сфери; тісніше співпрацювати із правоохоронними органами; надавати інформацію, що має доказове значення; вживати заходів щодо відшкодування заподіяної від злочину шкоди [9, с. 20–55].

У цих пропозиціях учених підтримав М. П. Яблоков, але з деякими зауваженнями. Вважаючи неприпустимим розширювати предмет криміналістичної науки та формувати так звану банківську криміналістику, він обґрунтовано вважає можливим ширше використовувати в банківській діяльності техніко-криміналістичні засоби, знання про криміналістичні характеристики корисливих і корисливо-насильницьких злочинів. Взагалі він схвально оцінив запозичення наукового криміналістичного досвіду з метою профілактики правопорушень, зокрема в банківській сфері [10].

Вважаємо, що виявлена фахівцями банківської справи цікавість до науки, яка вивчає закономірності злочинної діяльності та дає

рекомендації щодо ефективного розслідування й запобігання злочинам, не випадкова. Вона є результатом усвідомлення ступеня небезпеки, що виникає через зростаючу криміналізацію цієї сфери підприємницької діяльності.

Для українських учених-криміналістів цей період розвитку криміналістичних знань у досліджуваній сфері ознаменувався деякими значними подіями. У 1999 році була опублікована монографія відомого вченого-криміналіста, професора Г. А. Матусовського «Экономические преступления: криминалистический анализ» [11]. На тлі наявної невизначеності в наукових колах щодо окремих аспектів протидії корисливій злочинності у сфері економічних відносин його висновки отримують фундаментальне значення. Професор доктринально проаналізував економічну злочинність, запропонувавши при цьому нові концептуальні підходи. Зокрема, цінність праці визначається значним внеском у теоретичне осмислення системи корисливої злочинності у сфері економіки, тобто економічної злочинності. Також Г. А. Матусовський висловив ідею про існування комплексу економічних злочинів у відповідній сфері як системи їх груп і видів, які взаємозалежні та обумовлені структурою злочинної поведінки. Він вказує, що комплексний характер економічної злочинності вимагає створення комплексних (поза видових) методик розслідування [11, с. 131–132].

Дослідження Г. А. Матусовського одразу підтримали та розвинули відомі науковці, які досліджували проблеми економічної злочинності, зокрема А. Ф. Волобуєва [12], В. П. Корж [13], В. В. Лисенка [14], Р. Л. Степанюка [15] та ін. У працях названих учених відмічалось, що розвиток підприємництва в Україні та набуття ним кримінального відтінку закономірним чином позначилися на структурі злочинності, визначивши її якісно новий характер. Заволодіння майном банків і пов'язані з цим злочини почали відбуватись, як правило, за допомогою шахрайства та супутніх злочинів, значно розширилася сфера їх вчинення, урізноманітнилися способи та засоби. Одним із результатів проникнення злочинності в законну господарчу діяльність є виникнення зв'язків між різними видами економічних і службових злочинів, що становлять елементи єдиної злочинної діяльності. Враховуючи наведене, можна стверджувати, що наукові праці названих вище дослідників зробили істотний внесок у розвиток теорії криміналістичної методики, створили міцну основу для подальших досліджень.

Разом із тим, на початку 2000-х років банківська сфера відчула неабиякий вплив організованої злочинності. Розкрадання та зловживання отримали системний і надто латентний характер. Окремі організовані кримінальні структури отримували повний контроль за діяльністю фінансових установ. Більш того, ними створювалися власні, так звані кишенькові банки, які діяли в структурі фінансово-промислових груп та обслуговували відповідні кримінальні структури. Масштаби криміналізації фінансової сфери проявилися в результаті гучних банкрутств двох крупних банків – АКІБ «Україна»

й АКБ «Слов'янський». Проведена перевірка цих фінустанов виявила численні факти зловживань із використанням сучасної системи електронних комунікацій і корумпованих зв'язків з окремими посадовими особами високого рівня.

Враховуючи ці факти, на державному рівні були зроблені висновки, що протидія не зможе впоратися зі злочинністю до тих пір, поки не матиме тієї ж швидкості, що і злочинність. Серед головних завдань захисту банківської сфери від злочинних посягань було вдосконалення нормативно-правової бази в країні. У новій редакції був ухвалений Кримінальний кодекс України, в якому очікуваної кримінально-правової оцінки набули діяння, пов'язані з легалізацією доходів, отриманих злочинним шляхом (ст. 209 та 209-1 КК України), незаконні дії з використанням електронно-обчислювальної техніки (ст. 361–363-1) тощо. Було ухвалено низку законів щодо протидії легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом.

Наведене зумовило й розвиток криміналістичних досліджень з відповідної тематики. Так, професор А. Ф. Волобуєв висловив ідею про існування в діях злочинців, які вчиняють економічні (посадові) злочини, певних алгоритмів поведінки, спрямованих на злочинне збагачення. Під час досудового розслідування слідчі стикаються з проблемами кваліфікації дій зловмисників за декількома статтями КК України. При цьому одні злочини є необхідною передумовою скоєння інших, основних злочинів, кінцевою метою яких є збагачення з використанням статусу підприємництва. Завданням розслідування є встановити зв'язок між злочинами, який являє собою єдину картину злочинної діяльності [12]. Його висновки були нами підтримані й розвинуті автором цієї статті при підготовці у практичних рекомендаціях щодо розслідування злочинів, що вчиняються з використанням банків [4]. В. П. Корж поряд з іншими приділила увагу вирішенню проблем проведення дослідчої перевірки матеріалів про економічні злочини, вчинені організованими групами осіб [13]. В. В. Лисенко у своїх працях здійснив криміналістичний аналіз питання використання банків у структурі фіктивного підприємництва з метою ухилення від сплати податків та інших обов'язкових платежів [14]. Вирішення питань розслідування злочинів у сфері банківського кредитування стало предметом окремого дослідження в монографічній праці С. С. Чернявського [16]. Протидії використанню кредитно-банківської системи в організованій злочинній діяльності також присвятили свої праці А. М. Стрельбицька з М. П. Стрельбицьким [17] та В. П. Головіна [18].

Дослідження цих учених стали чималим поштовхом до розвитку науки криміналістики, створення практичних рекомендацій для слідчих щодо розслідування економічних злочинів з використанням банківської системи. Однак, не дивлячись на це, злочинна діяльність продовжує видозмінюватися. Сьогодні фінансова злочинність із затишних кабінетів і паперів переміщується у віртуальне середовище

(наприклад, web-banking), зловмисники активно опановують комп'ютерні програми та мережу Інтернет як способи вчинення злочинних зазіхань на банківські рахунки. Тому сформульовані висновки та пропозиції потребують доповнень з урахуванням сучасного стану науки та практики. Вважаємо, що сьогодні перед криміналістичною наукою постають нові завдання комплексного системного вивчення сутності кримінальних процесів в економіці України, їх генезису, пізнання загальних та індивідуальних закономірностей елементів криміналістичної характеристики економічних злочинів у сфері банківської діяльності.

Висновки. Як бачимо, розвиток криміналістичних знань про економічну злочинність у банківській сфері мав певні відставання від крокувочої вперед злочинної діяльності. Причинами були як об'єктивні явища (соціально-економічні реформи, неврегульованість банківської сфери), так і суб'єктивні фактори (брак досвіду, спеціальних знань тощо). На жаль, корислива організована злочинність завжди була краще озброєна (технічно та інтелектуально), ніж правоохоронні органи, оскільки оперувала величезними коштами, отриманими незаконним шляхом. Злочинні акції в кредитно-фінансовій сфері на разі є вкрай латентними з огляду на банківську таємницю, корупційні звязки та електронні засоби розрахунків. Вважаємо за доцільне й надалі розвивати криміналістичні знання, використовуючи комплексне поєднання досягнень наук кримінально-правового циклу, економіки, інженерії, комп'ютерного програмування тощо. Практика свідчить, що найефективніший спосіб протидії злочинності в банківській сфері – це дія на упередження. Отже, активніше слід розвивати вчення про криміналістичне прогнозування та профілактику. Це значно заощадить процесуальні засоби реагування на злочинну діяльність, а також дозволить попередити масштабні збитки, які завдає злочинність.

Список бібліографічних посилань: 1. Осенин В. Я., Поздняков А. Н. Расследование хищений в системе сберегательных касс: метод. пособие. М.: Госюриздат, 1951. 134 с. 2. Козицин Я. М. Расследование хищений государственного и общественного имущества, совершенных с использованием банковских операций: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Саратов, 1965. 20 с. 3. Танасевич В. Г. Проблемы борьбы с хищениями государственного и общественного имущества: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.09. М., 1967. 440с. 4. Корнієнко В. В. Поняття технології злочинного збагачення з використанням банків. *Право і Безпека*. 2005. Т. 4, № 1. С. 67–70. 5. Ларичев В. Д. Предупреждение и раскрытие преступлений в сфере кредитно-денежных отношений. М.: Изд-во УМЦ ГУК МВД РФ, 1993. 243 с. 6. Попович В. М. Правові основи банківської справи та її захист від злочинних посягань: Настольна книга з питань банківської та підприємницької економічної безпеки. Київ: Дія-плюс; Прав. джерела, 1995. 325 с. 7. Виявлена ще одна схема злочинної діяльності керівництва АКБ «Україна»: прес-реліз/Прес-центр СБ України // Служба безпеки України: офіц. сайт. 23.09.2003. URL: <http://www.sbu.gov.ua/sbu/control/uk/publish/article?a=23092003> (дата звернення: 10.10.2010). 8. Репіч А. Афера століття. *Іменем Закону*. 2010. № 5.

С. 5. **9.** Гамза В. А., Ткачук И. Б. Безопасность коммерческого банка: организационно-правовые и криминалистические проблемы: учеб. пособие. М.: Изд. Шумилова И. И., 2000. 302 с. **10.** Яблоков Н. П. Основы методики расследования финансовых преступлений. *Вестник Московского университета. Серия 11. Право.* 1999. № 2. С. 3–17. **11.** Матусовский Г. А. Экономические преступления: криминалистический анализ. Харьков: Консум, 1999. 480 с. **12.** Волобуев А. Ф. Проблемы методики розслідування розкрадань майна в сфері підприємництва. Харків: Вид-во Ун-ту внутр. справ, 2000. 426 с. **13.** Корж В. П. Методика расследования экономических преступлений, совершаемых организованными группами, преступными организациями: монография. Харьков: Лицей, 2002. 387 с. **14.** Лысенко В. Криминалистическая характеристика преступной деятельности фиктивных субъектов предпринимательства посредством банковских учреждений. *Підприємництво, господарство і право.* 2000. № 7. С. 108–111. **15.** Степанюк Р. Л. Криміналістичне забезпечення розслідування злочинів, вчинених у бюджетній сфері України: монографія/за заг. ред. А. Ф. Волобуєва; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: НікаНова, 2012. 382 с. **16.** Чернявський С. С. Злочини у сфері банківського кредитування (проблеми розслідування та попередження): навч. посіб./за заг. ред. О. М. Джужи. Київ: Юрінком Інтер, 2003. 264 с. **17.** Стрельбицька Л. М., Стрельбицький М. П. Основы безопасности банковской системы Украины та банківської діяльності: монографія/за заг. ред. М. П. Стрельбицького. Київ: Кондор, 2004. 600 с. **18.** Головіна В. П. Основы методики розслідування легалізації (відмивання) грошових коштів, здобутих злочинним шляхом, з використанням кредитно-банківської системи: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2004. 19 с.

Надійшла до редакції 11.01.2017

Корниенко В. В. Развитие криминалистических знаний об экономической преступности в сфере банковской деятельности

Рассмотрены этапы развития криминалистического обеспечения противодействия экономической преступности в банковской сфере. Проанализирована взаимосвязь между преступной деятельностью в этой сфере и уровнем развития криминалистических знаний.

Ключевые слова: криминалистические знания, преступная деятельность, банковская сфера, экономическая преступность, научные исследования

Korniienko V. V. The development of knowledge in the banking crimes sphere

The article analyzes knowledge about criminal investigation of crimes in the banking sector. Author divided these special knowledge into several stages from appearance of the first studies about investigation malffeasance in the economic sphere (50th of the XX c.) and up to nowadays.

It was observed that the progress of knowledge significantly lagged behind degree of criminality in the banking sphere. This gap is can be explained due primarily to the lack of an integrated approach in studying of economic crimes. The state of countering these crimes objectively has such challenges as: legislation, current reforms, lack of

experience and specialized trainings, etc. It's mean lack of special knowledge in the field of economics, accounting, financial analysis and banking.

The criminalistics science need in the predictive function today. It will help in developing methods for a timely response to the new challenges of crime in the banking business and in other spheres. This will prevent large-scale damage caused by criminal activity as well as greatly saves procedural costs in late responding to crimes.

Keywords: special knowledge in criminal investigation, criminal activity, banking sector, economic crime, scientific research.

УДК 343.125(477)

О. С. Петров,

ад'юнкт Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-5052-2355>

ГЕНЕЗИС ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ У ВИГЛЯДІ ЗАСТАВИ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Проаналізовано правове регулювання застосування запобіжного заходу у вигляді застави відповідно до кримінального процесуального законодавства США, Франції, Австрії та Німеччини. Висвітлено позитивні та негативні особливості нормативної регламентації процесуального порядку застосування застави в національному законодавстві, запропоновано їх удосконалення шляхом внесення змін до КПК України.

Ключові слова: досудове розслідування, запобіжні заходи, застава, застава-давець, застава сума.

Постановка проблеми. Процес глобалізації є невід'ємною рисою сучасного світу. Останнім часом спостерігається тенденція, за якою інтереси різних держав у політичній, соціальній, економічній та інших сферах життя в основному співпадають. Україна разом з іншими прогресивними державами активно співпрацює з багатьма країнами світу та бере участь у вирішенні правових і правозастосовних проблем. Відповідно, зовнішньо-політичні відноси України суттєво впливають на формування національного законодавства із урахуванням міжнародних правових стандартів і досвіду зарубіжних країн.

Стан дослідження. Питанням, які пов'язані із застосуванням інституту запобіжних заходів, приділяли увагу у своїх дослідженнях такі науковці, як Г. С. Герасименко, Ю. М. Грошевий, З. Д. Єнікеев, Ю. Д. Лівшиц, М. С. Строгович, І. М. Янченко та інші. Однак, незважаючи на теоретичні напрацювання, на практиці деякі аспекти застосування застави як одного з гуманних видів запобіжних заходів потребують удосконалення.

Метою статті є аналіз практики застосування застави та виявлення позитивних рис правозастосовної практики, що можуть бути закріплені в чинному Кримінальному процесуальному кодексі України.